

PROJEKTAS VP1-2.2-ŠMM-04-V-01-001
**„MOKYMOSI KRYPTIES PASIRINKIMO GALIMYBIŲ DIDINIMAS 14-19 METŲ MOKINIAMS, II ETAPAS: GILESNIŠ
MOKYMOSI DIFERENCIJAVIMAS IR INDIVIDUALIZAVIMAS, SIEKIANT UGDYMO KOKYBĖS, REIKALINGOS
ŠIUOLAIKINIAM DARBO PASAULIUI“**

„ŽMOGUS IR KULTŪRA XIX – XX A.“

(35 val.)

I. Bendrosios nuostatos

1. Įvadas

Istorijos modulio programa (toliau – Programa) skiriama mokiniams, besimokantiems istorijos pagal vidurinio ugdymo istorijos bendrojo kurso programą. Ši programa sudaryta modulio principu. Modulinis mokymas – mokymas, kurio turinys susideda iš savarankiškų, vienas su kitu derančių modulių. Mokymas moduliais leidžia labiau diferencijuoti ir individualizuoti mokymą, atsižvelgiant į mokinių pasirengimą, poreikius, gebėjimus, polinkius.

Šio A kurso modulio programa apima laikotarpį nuo XIX a. pradžios iki XX a. pabaigos.

II. Tikslas, uždaviniai, struktūra

2. Tikslas

Vidurinio istorijos ugdymo programoje, apibrėžiama, kad „istorijos ugdymu visoje vidurinio bendrojo lavinimo sistemoje siekiama, jog mokiniai įgytų gebėjimų per praeitį aiškintis dabartį, suvoktų savąją tapatybę ir kompetentingai naudotųsi įvairiapuse istorine informacija.“ Istorijos mokymo tikslas formuluojamas taip: „ugdytis istorijos dalykinę kompetenciją ir ja naudotis, suprantant Lietuvos visuomenės raidos Europos kontekste tendencijas ir savo kaip Lietuvos piliečio, europiečio tapatybę.“ Programos tikslas – ugdytis istorinio mąstymo kompetenciją ir naudotis istorija, suvokiant reiškinius ir procesus, lėmusius Lietuvos visuomenės kaitos Europos kontekste tendencijas, ir savo kaip Lietuvos piliečio tapatybę.

3. Uždaviniai

Istorijos dalykinės kompetencijos (istorinio mąstymo) ugdymas susijęs su keturių ugdomųjų veiklų gebėjimų grupėmis:

- istorijos raidos supratimu;
- orientavimusi istorijos laike ir erdvėje;
- istorijos tyrimu ir interpretavimu;
- istorijos supratimo raiška.

Mokinys, baigdamas vidurinio ugdymo pakopą, privalo:

- paaiškinti svarbiausius istorijos įvykius, reiškinius, procesus, lėmusius dabartinės visuomenės formavimąsi; vertinti istorinių asmenybių poveikį visuomenės istorijos kaitai ir jų veiklos priklausomybę nuo epochos;
- analizuoti atskirų epochų istorijos įvykius, reiškinius bei procesus ir paaiškinti, kaip susiję skirtingų visuomenės gyvenimo sričių pokyčiai;
- nagrinėti įvairiuose istorijos šaltiniuose esančią informaciją, vertinti jų tinkamumą nagrinėjant pasirinktą istorijos problemą; iš įvairių perspektyvų tyrinėti ir interpretuoti istorines visuomenės kaitos priežastis;
- žodžiu, raštu, naudojantis IT, diskutuoti istorinėmis temomis, tinkamai vartoti sąvokas, argumentuoti savo teiginius, formuluoti ir pagrįsti išvadas;
- suvokti dabartinės visuomenės gyvenime svarbių pilietinių ir tautinių vertybių ištakas ir jų reikšmę;
- jausti pagarbą kitoms tautoms, kultūroms ir jų tradicijoms.

4. Ugdymo gairės

XI–XII klasėse istorijos mokymas pirmiausia turėtų įtvirtinti ir restruktūrizuoti žinias, plėtoti aukštesnius gebėjimus ir pateikti mokslinius praeities pažinimo metodologijos pagrindus. Siekiama padėti mokiniams pasiekti brandos ir savarankiškumo, kurie padėtų rinktis tolimesnio mokymosi kryptį, taip pat efektyviai naudoti įgytas žinias ir gebėjimus kitoms mokymo pakopoms. Istorijos mokymas turėtų padėti ugdyti istorinį mąstymą, kuris istorijos didaktikos specialistų įvardijamas, kaip kritiškas faktų, nuomonių ir pateiktų įvykių, reiškinių bei procesų vertinimas atsižvelgiant į laiko, erdvės, informacijos šaltinio ypatybes, skiriant faktus, požiūrius, nuomones ir jų argumentus.

Mokiniai turėtų savarankiškai aiškintis istorijos įvykius, reiškinius ir procesus, kelti ir tirti istorines problemas, plėtoti gebėjimus formuluoti argumentus, įrodymus, išvadas ir kurti struktūrizuotą istorinį pasakojimą, taip pat rinkti informaciją iš įvairių istorijos šaltinių bei vertinti jų autentiškumą ir tikroviškumą. Per istorijos pamokas reikėtų skirti nemažai dėmesio savarankiškam mokinių darbui su įvairių rūšių istorijos šaltiniais, jiems analizuoti ir interpretuoti, dirbti su įvairiais žemėlapiais.

Svarbu nepamiršti, kad „mokymąsi kuria tai, ką daro mokinys, o ne mokytojas“ (Geoffas Petty). Todėl reikia naudoti kuo įvairesnius mokymosi metodus, kurie sudarytų sąlygas diferencijuoti:

- šaltiniais paremtą mokymąsi;
- informacines ir mokymosi technologijas;
- mokymąsi, kuriam vadovauja pats mokinys.

Privalu leisti mokiniams atliktą darbą duota tema leisti pristatyti skirtingais būdais (kaip rašto darbą, „minčių žemėlapi“, pranešimą, PowerPoint pristatymą, tinklalapį ir pan.). Svarbu pasitelkti darbą grupėje ir teikti tokias užduotis, kurias atlikdami mokiniai galėtų padėti vienas kitam, vertinti vienas kitą.

Integruoti įvairius dalykus, remtis įvairių dalykų žiniomis reikia, nes juk pats gyvenimas neskirstomas į atskirus dalykus ir suprantamas kaip vienvė. Integruoti reikia ir dėl to, kad neliktų nė vieno mokinio, kuriam nepavyko nei viena veikla. Jei mokiniui nepavyks gerai atlikti istorijos užduočių, visada liks alternatyva kitokiai veiklai, saviraiškai. Praktinėmis užduotimis susidomėję mokiniai gali ieškoti panašių veiklų tolimesniame savo gyvenime.

Atliekant aprašomuosius darbus, analizuojant, lyginant, pristatant veiklos rezultatus, atsirastų sąsajų su kitais dalykais: lietuvių kalba (aprašymai, pristatymai), IT (darbus mokiniai pristato, apibendrina naudodami IT priemones), dailė (darbų pristatymų apipavidalinimas), geografija (bandant lokalizuoti aprašomus įvykius) ir kt.

III. Istorija: mokinių pasiekimai, turinio apimtis, vertinimas

5. Mokinių pasiekimai

Šio modulio medžiagoje toliau plėtojamos per ankstesnes ugdymo pakopas nagrinėtos ugdomosios veiklos sritys. Istorijos mokymas(is) apima istorijos įvykių, reiškinių ir procesų analizę, informacijos rinkimą iš įvairių istorijos šaltinių ir jų vertinimą bei struktūrizuoto istorinio pasakojimo kūrimą. Tema – *Žmogus ir kultūra XIX – XX a.*

Ši modulio programa sudaryta remiantis istorijos vidurinio ugdymo programos išplėstinio istorijos kurso turiniu. Ji apima žinių, mokėjimų, įgūdžių ir praktinių gebėjimų visumą, atspindinčią kiek platesnę praktinę istorijos mokymosi patirtį. Modulio programa sudaro sąlygas gerinti savarankiško

mokymosi gebėjimus, plėtoti kritinį mąstymą, svarstyti ir spręsti aktualias šiuolaikinės visuomenės gyvenimo problemas. Mokytojas, remdamasis lentelėje pateiktais aprašais, planuoja ugdomąją veiklą.

1. Istorijos raidos supratimas		
<p>Nuostatos:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vertinti istorijos pažinimo procesą kaip savęs, tautos ir pasaulio pažinimo būdą, teikiantį galimybių plėsti akiratį, formuoti pasaulėžiūrą ir pasaulėjautą. • Siekti saugoti ir puoselėti savo tautos, valstybės ir bendražmogiškąsias tradicijas ir kultūros paveldą. <p>Esminiai gebėjimai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Susidaryti Lietuvos visuomenės ir kultūros raidos visumos vaizdą. • Suvokti Europos ir Lietuvos visuomenės ir kultūros kaitą lėmusius praeities reiškinius ir procesus. 		
Sritis (tematika)	Gebėjimai	Žinios ir supratimas
1. Žmogus ir kultūra XIX–XX a.	<ul style="list-style-type: none"> • Analizuoti XIX a. meno pokyčius, kaip maišto išraišką prieš buržuazinę kultūrą. 	<ul style="list-style-type: none"> • Atpažinti romantizmo apraiškas mene ir žymiausius kūrinius.
	<ul style="list-style-type: none"> • Vertinti Lietuvos XIX a. kultūros pasiekimus Europos (pasaulio) kontekste. 	<ul style="list-style-type: none"> • Paašškinti kultūrinės veiklos sąlygas (laisvė kalbėti ir mokytis sava kalba, puoselėti savo kultūrą) Lietuvoje XIX amžiuje. • Pavyzdžiais iliustruoti romantizmo ir istorizmo apraiškas Lietuvos XIX a. kultūroje.
	<ul style="list-style-type: none"> • Įvertinti modernizacijos, technologijų poveikį kultūros idėjoms ir jų raiškai. 	<ul style="list-style-type: none"> • Aptarti mokslinių atradimų įtaką žmogaus gyvenimui XIX – XX a.
	<ul style="list-style-type: none"> • Analizuoti technologijų, visuomenės užimtumo ir kultūros ryšį. 	<ul style="list-style-type: none"> • Apibūdinti sąvokas <i>elito</i> ir <i>masinė kultūra</i>. • Paašškinti urbanizacijos, pramonės poveikį skirtingų visuomenės grupių kultūroms.
	<ul style="list-style-type: none"> • Analizuoti svarbiausius Lietuvos XX a. I pusės kultūros ir mokslo pasiekimus. 	<ul style="list-style-type: none"> • Nurodyti svarbiausius Lietuvos XX a. I pusės kultūros ir mokslo pasiekimus. • Apibūdinti kultūros kūrėjų ir mokslininkų veiklos sąlygas pirmosios Lietuvos respublikos laikais.
	<ul style="list-style-type: none"> • Įvertinti okupacijų žalą Lietuvos kultūrai ir mokslui. 	<ul style="list-style-type: none"> • Pavyzdžiais iliustruoti Antrojo pasaulinio karo ir okupacijų žalą Lietuvos kultūrai.
	<ul style="list-style-type: none"> • Įvertinti inteligentijos vaidmenį XX a. 8–9 deš. Vidurio ir Rytų Europoje procesams. 	<ul style="list-style-type: none"> • Aptarti inteligentijos vaidmenį visuomenei ir kultūrai XX a. 8–9 deš.

	<ul style="list-style-type: none"> • Analizuoti naujus kultūros reiškinius ir procesus, susijusius su jaunimo ir masine kultūra. 	<ul style="list-style-type: none"> • Pavyzdžiais iliustruoti naujus XX a. II pusės kultūros reiškinius.
	<ul style="list-style-type: none"> • Įvertinti globalizacijos procesų įtaką kultūrų sklaidai ir homogenizacijai. 	<ul style="list-style-type: none"> • Nurodyti naujus kultūros reiškinius, susijusius su globalizacija.
	<ul style="list-style-type: none"> • Nagrinėti Lietuvos kultūros ir švietimo sistemų pokyčius, atkūrus Nepriklausomybę. • Analizuoti globalizacijos įtaką Lietuvos kultūrai. 	<ul style="list-style-type: none"> • Paaikškinti, kokios naujos sąlygos susidarė mokslininkams ir meno kūrėjams, atkūrus Nepriklausomybę. • Pavyzdžiais iliustruoti Lietuvos kultūros sklaidą globalizacijos sąlygomis.
II. Orientavimasis istorijos laike ir erdvėje		
Mokinių pasiekimai		
<p>Nuostata: Vertinti orientavimosi istorijos laike ir erdvėje naudą, aiškinantis praeities įvykius, reiškinius ir procesus.</p> <p>Esminis gebėjimas: Orientuotis istorijos laike ir erdvėje.</p>		
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
Atskirti svarbiausius Europos (pasaulio) ir Lietuvos istorijos laikotarpius ir pagrįsti jų ribas.	Nurodyti pagrindinius nagrinėtus Europos (pasaulio) ir Lietuvos istorijos laikotarpius. Paaikškinti, kodėl vienas ar kitas istorijos įvykis, reiškinys yra laikomas istorijos laikotarpio skiriamąja riba Atpažinti ir aprašyti vienus ar kitus svarbius praeities įvykius ar reiškinius kaip konkrečios epochos atspindžius.	
Susieti svarbiausius Europos (pasaulio) ir Lietuvos istorijos įvykius, reiškinius, procesus.	Pavyzdžiais iliustruoti svarbiausius Europos (pasaulio) ir Lietuvos istorijos raidos tarpusavio ryšius. Atpažinti vienalaikius Europos (pasaulio) ir Lietuvos istorijos raidos įvykius, reiškinius.	
Nagrinėti ir apibendrinti istorijos žemėlapiu teikiamą informaciją.	Atpažinti nagrinėjamus objektus istorijos žemėlapyje. Skirtinguose istorijos žemėlapiuose nustatyti to paties vaizduojamo objekto pokyčius laike. Remiantis istorijos žemėlapiu paaikškinti įvykių priežastis ir padarinius, aplinkos sąlygų poveikį visuomenės raidai.	
Įvertinti istorijos žemėlapi kaip praeities šaltinį.	Nurodyti, kokią tiesioginę ir netiesioginę informaciją gali teikti istorijos žemėlapis. Apibrėžti žemėlapiu teikiamą naudą visuomenės kaitai pažinti.	

III. Istorijos tyrimas ir interpretavimas	
Mokinių pasiekimai	
<p>Nuostata: Vertinti istorijos šaltinių teikiamą naudą istorijai pažinti.</p> <p>Esminis gebėjimas: Argumentuotai ir kritiškai vertinti istorijos šaltiniuose pateikiamą informaciją.</p>	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
Įvertinti istorijos šaltinio tinkamumą tyrinėti pasirinktą problemą.	Paaiškinti, kaip reikia atrinkti istorijos šaltinius pasirinktai problemai tyrinėti. Nurodyti, kokią tiesioginę ir netiesioginę informaciją gali teikti istorijos ar kitas informacijos šaltinis. Apibrėžti istorinio šaltinio teikiamą naudą, norint atkurti visuomenės raidą.
Nagrinėti, vertinti ir interpretuoti informaciją, gautą iš istorijos šaltinių.	Paaiškinti, kaip istorijos šaltinio ir teksto teikiama informacija priklauso nuo autoriaus pažiūrų, įsitikinimų. Nurodyti veiksnius, lemiančius skirtingas to paties praeities įvykio, reiškinių ir proceso interpretacijas. Atpažinti skirtingus to paties įvykio, reiškinių ir proceso aprašymus informacijos šaltinyje. Atpažinti šališkumą istorijos šaltiniuose ir tekstuose.
IV. Istorijos supratimo raiška	
Mokinių pasiekimai	
<p>Nuostatos: Siekti įvairiais būdais ir naudojantis įvairiomis priemonėmis perteikti savo supratimą apie praeitį.</p> <p>Esminis gebėjimas: Pateikti savo istorinio mąstymo rezultatus įvairiomis formomis – žodžiu, raštu, vaizdu.</p>	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
Įvairiomis formomis – žodžiu, raštu, vaizdu – apibendrinti informaciją apie visuomenės kaitą praeityje.	Aprašyti svarbiausius nagrinėjamų istorijos laikotarpių įvykius, reiškinius ir procesus. Pavyzdžiais iliustruoti svarbiausius nagrinėjamų istorijos laikotarpių reiškinius ir procesus.
Sukurti korektišką praeities raidos pasakojimą ar kitokios formos pristatymą.	Apibrėžti svarbiausias nagrinėjamų istorijos laikotarpių sąvokas. Paaiškinti, kaip formuluojami argumentai ir pateikiami vertinimai apie istorijos įvykius, reiškinius ir procesus.

6. Turinio apimtis

Romantizmo ir modernizmo apraiškos mene, kaip maištas prieš buržuazinę kultūrą. Lietuvos kultūros europeizacija XIX a. Žymiausi moksliniai atradimai ir jų įtaka žmogaus gyvenimui ir sąmonei. Aristokratų, miestiečių, darbininkų ir valstiečių kultūra: mentalitetas, vertybių sistema, įpročiai. XX a. I pusės Lietuvos kultūros raida Europos kontekste: laimėjimai ir nepanaudotos galimybės. Lietuvos kultūra okupacijų metais: kūrybos sąlygos ir reikšmingi pasiekimai. Inteligentijos kultūrinis vaidmuo XX a. 8–9 deš. Kultūros demokratizacija: nauji masinės ir jaunimo kultūros reiškiniai. Globalizacijos reiškiniai kultūroje.

Lietuvos Respublikos kultūra ir švietimas Europos kontekste – kaitos priežastys, sąlygos ir pasiekimai.

7. Modulio programos vertinimas

Čia pateikiami mokinių žinių, supratimo ir gebėjimų lygių požymiai. Jie padeda mokytojui stebėti, apibendrinti, fiksuoti individualius mokinių pasiekimus ir diferencijuoti užduotis. Patenkinamojo, pagrindinio ir aukštesniojo lygių požymiai – ne kiekybiniai, o kokybiniai. Jais siekiama ne tik įvertinti mokinių pasiekimus lygiais, bet ir balais. Taip pat siekiama, kad šie kriterijai padėtų mokytojams įvertinti kiekvieno mokinio gebėjimus ir planuoti, kaip juos ugdyti, siekiant geresnių mokymo(si) rezultatų.

Lygiai Pasiekimų sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
1. Žinios ir supratimas	Remdamiesi žiniomis, apibūdina tik pačius pagrindinius nagrinėtus Lietuvos, Europos ir pasaulio praeities įvykius, reiškinius ir procesus. Apibrėžia ir tinkamai vartoja tik pagrindines nagrinėtas istorijos sąvokas.	Remdamiesi žiniomis, apibūdina nagrinėtus Lietuvos ir Europos praeities įvykius, reiškinius ir procesus. Apibrėžia ir tinkamai vartoja daugumą svarbiausių istorijos sąvokų, kurių mokėsi.	Remdamiesi žiniomis tiksliai ir nuosekliai apibūdina nagrinėtus Lietuvos, Europos ir pasaulio praeities įvykius, reiškinius ir procesus. Apibrėžia visas svarbiausias istorijos sąvokas, kurių mokėsi, jas tinkamai vartoja.
2. Problemų sprendimas	Išskiria keletą visuomenės kaitos bruožų ir pateikia jų vertinimus. Paaiškina pačias svarbiausias tam tikrų Lietuvos ir pasaulio istorijos laikotarpių problemas ir jų sprendimo būdus. Nevisiškai nustato įvykių ir reiškinių priežastis ir padarinius to meto visuomenei.	Pagal pasirinktus kriterijus aiškina istorinės visuomenės kaitos bruožus, jų sąsajas su konkrečiais istorijos laikotarpiais. Paaiškina svarbiausias tam tikrų Lietuvos ir pasaulio istorijos laikotarpių problemas. Nustato tik pagrindines įvykių ir reiškinių priežastis bei padarinius to meto visuomenei.	Pagal savo suformuluotus kriterijus išskiria ir vertina istorines visuomenės kaitos priežastis. Pateikia nagrinėjamų istorijos laikotarpių savitumo pavyzdžių. Paaiškina svarbiausias tam tikrų Lietuvos ir pasaulio istorijos laikotarpių problemas ir jų sprendimo būdus, pagrindžia jų pamokų aktualumą dabarčiai. Nustato įvykių ir reiškinių priežastis, įvertina jų poveikį to meto visuomenei ir

			tolesnei istorinei kaitai.
3. Praktiniai ir veiklos gebėjimai	Palygina istorijos laikotarpius tik pagal kelis akivaizdžius kriterijus. Žemėlapyje lokalizuoja tik pagrindinius įvykius ir reiškinius, nenuosekliai aiškina jų vystymąsi. Nekritiškai vertina istorijos šaltinius ir jų teikiamą informaciją.	Vadovaudamiesi pasirinktais kriterijais, lygina svarbiausius istorijos laikotarpius. Žemėlapyje lokalizuoja įvykius, reiškinius, aiškina jų vystymąsi. Kritiškai vertina istorijos šaltinius, jų teikiamą informaciją, apibendrina ir daro išvadas.	Vadovaudamiesi pasirinktais kriterijais, lygina svarbiausius istorijos laikotarpius. Žemėlapyje lokalizuoja įvykius ir reiškinius, aiškina jų vystymąsi, nurodo vienokius ar kitokius rezultatus lėmusius veiksnius. Kritiškai vertina istorijos šaltinius, jų teikiamą informaciją, savarankiškai apibendrina ir daro išvadas.
4. Komunikavimas	Ne visada suprantamai išreiškia savo istorijos supratimą, daro klaidų, vartodamas svarbiausias nagrinėtas istorijos sąvokas.	Pakankamai aiškiai išreiškia savo istorijos supratimą, tiksliai vartoja svarbiausias nagrinėtas istorijos sąvokas.	Tiksliai ir aiškiai išreiškia savo istorijos supratimą, tinkamai vartoja visas istorijos sąvokas, kurių mokėsi.
5. Mokėjimas mokyti	Mokytojo padedami, kelia mokymosi uždavinius, pasirenka mokymosi būdus atsižvelgdami į mokymosi tikslą, užduoties pobūdį. Vertina savo mokymąsi.	Savarankiškai pasirenka mokymosi būdus atsižvelgdami į mokymosi tikslą, užduoties pobūdį. Planuoja ir vertina savo mokymąsi.	Savarankiškai kelia mokymosi uždavinius, pasirenka mokymosi būdus atsižvelgdami į mokymosi tikslą, užduoties pobūdį. Planuoja ir vertina savo mokymąsi. Nurodytu būdu stebi savo mokymosi procesą.

8. Išsiugdytos nuostatos

Mokiniai supranta, kad istorijos pažinimas yra vertingas savęs, savo tautos ir pasaulio pažinimo būdas, teikiantis galimybių plėsti akiratį, formuoti pasaulėžiūrą ir pasaulėjautą. Apie praeityje gyvenusių žmonių gyvenimą jie sprendžia ir vertina tik remdamiesi išsamia informacija. Mokiniai stengiasi kritiškai vertinti bet kurių istorijos įvykių ir gyvenimo pokyčių interpretacijas, kurias duoda istorijos ir kiti informacijos šaltiniai. Siekia įvairiomis formomis korektiškai nušviesti pasirinktą nagrinėti problemą ar klausimą. Siekdami objektyviai vertinti savo tautos ir visuomenės istoriją, mokiniai taip pat į kitas tautas ir jų kultūras žvelgia kaip į saugotiną žmonijos istorijos raidos rezultata.